

Vėrpas išcina kas mėnesis. Metinė pėkė su parsiumtinu:
 Rusijoje (kuvertuose) 6 rubl.,
 Prusose 4 auks.,
 Amerikoje ir kitur 5 auks.

VARPAS

Apgarsinimai Varpe,
 istisa eilutė smulkans
 rašto, kaštuoja
 60 fėn. arba 30 kap.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikrastis.

Bergždžias darbas.

Paskutiniame laike jau kelis syk buvo minėta mūs laikraštyje, kad motyvais uždraudimo lietuviškos spaudos yra rusifikacija, nuo kurios rusų valdžia tikisi labai daug gero ir kad gražias mums spaudos priguli ne nuo mūsų, tik nuo susipratimo rusų valdžios. Graudimas mūs spaudos kenkia rusiškoms darbū. Tokiu pat budu aiskina uždraudimū mūs spaudos ir p. K. L., autorius straipsniū „Dar apie išgavimą nuo rusų valdžios lietuviškos spaudos“ („Varpas“ N 5 šiu metu). Tik autorius minėto straipsnio mano, kad rusai jau pradėla susiprasī, juogei nepavelyjimas lietuviškos spaudos ne ant naudos rusijos valdžiai kreipiasi ir dėlto norėdamas priartinti laiką daleidimo spaudos, velyja štai ką padaryti: „inti siūntinēt į cenzurą iš visų kraštų kuodaugiausiai nekaltų lietuviškų rankraščių, prasant pavelyti juos spandinti.“ Tokiu budu sako, butų galima padaryti ant maskolių šioki tokį įspaudį ir parodyti, kaip subrendęs jau yra klausymas apie daleidimą spaudos.

Kad kitī rusų publicistai mus užtaria, tai mums ne naujiena, nės jau nuo seniai priešinosi uždraudimui mūs spaudos prof. Lamanskis ir priv. doc. Volteris. Noriat dabar tarpe rusų atsirado šalininkų lietuviškos spaudos daugiau, ne kaip pirma ir norint klausynias apie sugražinimą lietuviams spaudos yra, kaip girdėti, paduotas ant peržiūrėjimo į senatą, tai vis-gi galima abejoti, ar senatas supras visą dalyką teip, kaip Lamanskis, Uchtomskis, Volteris ir kiti. Nežiurint ant teisingumo mūs reikalavymų mes atrandama tarpe rusų daug priešininkų ir labai mažai draugų. Da-gi tie patis mūs draugai, kaip matyt iš jų raštų, tik gindami rusų reikalus velyja mums gero.

Jeigu kiti rusai velyja gražinti mums spaudą tai galima manyti, kad jie laiko jau už negalimą daigtą įbrukti lietuviams „graždanką“ ir užkirsti kelią prasiplatinimui užrubežinių necenzuruotų raštų. Šitą persitikrinimą galėjo jie igyti matydami, kad tarpe lietuvių juo tolyn juo daugyn platinasi užrubežinės knygos ir laikraščiai. Ir jeigu mes

norėtume sustiprinti tą rusų persitikrinimą ir dar daugiau jį praplatinti, tai lieka mums tas pats kelias platinimas apšvietimo raštu, žodžiu ir darbu. Tik tuomet galima padaryti ant maskolių įspudį, jeigu mūs laikraščiai gerai platinsis, laiku išeis, apsvarstys visokius klausynias mūs tautos, ne laukdami, koliaik valdžia teiksis duoti spaudą. Susivėlinimas laikraščiu, stoka darbininkų, medėgos ir pinigų, tai yra geriausiu ženklū stokos guvumo ir stiprumo lietuvių krutėjimo. Šitoks stovis dalykų yra labai negeistinas, nesa jis ne tik sulaiko mūs kulturišką darbą, bet diskredituoja mus teip-gi prieš akis svetimtauciu ir rusų, kuriems gal pasirodyti, kad Lietuvai truksta doriskų spekų ir kad tas spēkas suslėjus yra maskolių politika. Kadangi dar ir dabar mūsų laikraščiai ne paliovė vėlinesi ir ne turi užtiktinai medėgos, tai butų nepatogu apšesti juos ir tvėrtis už tokio darbo į kurio naudą ir pats p. K. L. mažai tiki. Rašinėjimas cenzurai tam tikrų straipsnių ne tik užimtų daug laiko, bet ir patis atmesti straipsniai dėliai atsargumo ne galėtu but sunaudoti užrubežiniuose laikraščiuose.

Jeigu-gi iš visų kraštų imtų siust į cenzurą rankraščius, tai mūsų laikraščiai turėtu paliaut išėję, o cenzoriai vėliaus iszinoktų gintis nuo bereikalingos sukenybės. Bet jeigu mes ir atspėtume atlikti savo darbus, tai vis-gi reikia atminti, kad politiską laisvę galima igyti ne per meldimus, bet per reikalavimus, pasistengimą ir kovą už savo tiesas. Jeigu ikiol prašymai nieko ne gelbėjo, tai ne gelbės jie nė toliau.

Dėlto vieton prašyti, žemintis, geriaus yra šelpti laikraščius yvėrios ytalpos raštais, pinigais, platinti apšvietimą ne tik raštu, bet ir darbu, žodžiu sakant, varyti pradėtą darbą suvienijus savo spēkas ir sustiprinus savo dvasią.

Lietuviai ir rusiškās alfabetās.

M. Ložoraiczio

(iš rusiško laikraščio „Živaja Starina“.)

Paskutinį laiką rusų laikraščiuose pradėjo rastis straipsnių apie lietuvius, apie alfabetą lietuviškoms knygomis ir tt.; klausymai, apsvarstomi tuose straipsniuose, ne nauji ir

nebeprimą. Kartą judina juos spauda, kuriai rupi lietuvių krastas. Bet, nors šitie klausymai jau seniai yra kilę, noroms-nėnoroms reikia pripažinti, jog dar rusiskai mažai išaiskinta pati faktiškoji jų dalis. Priežastis to yra dvejopa: viena, rašantieji apie tuos klausymus mažai pažįsta dalyką, antra-gi daugumas jų ne teisybės įeško, bet tik stengiasi išrodyti tai, ką galėtų patvirtinti jų paslėptus siekius. Faviršutiniai peržiūrėjęs nors tai, kas rašyta ir rašoma apie priežastis, dėl kurių nepasisekė įvesti rusiskas alfabetas į lietuvių spaudą, ir apie pasėkmes uždraudimo lietuviams vartoti lotyniską alfabetą, galima suprasti, jog žmonės, kurie raso apie šituos dalykus, apsvairsto juos panaudodami tik arba iš to, ką patys netyčia ir retkarčiais yra pasergėję lietuvių gyvenimą, arba iš paviršutinių žinių, gautų šokių ar tokiu būdu nuo žmonių, gyvenančių tarp lietuvių. Kadangi trumpam straipsnyje negalima apsvairstyti perdėm viso klausymo apie alfabetą lietuviškoms knygoms ir plačiai išaiskinti lietuvių gyvenimo faktus, susipynusių su šituo klausymu, todėl aš tik apskritai išguldysiu savo pažiūras ant šitų dalykų, norėdamas ypačiai papildyti ir pataisyti tai, kas buvo rašyta apie juos.

Dabar, nė maž jau nebegalima abejoti, jog lietuvių nepriėmė knygų, spaudintų rusiskoms litaromis; tie, kam buvo įbrukę šitas knygas per mokyklas arba valsčių vyresnybes. Šunakino jas, kitos-gi knygos, matyti, paskirtos amžinai pragaiščiai, guli sudėtos mokyklų direktorijose. Lietuvisai nekencia lietuviškų knygų, spausdintų rusiskomis litaromis dėlto, kad jie tuo senovės vartoja lotyniską alfabetą; prie šito alfabeto jie taip pripratę, jog jis yra turtum įėjęs į jų prigimimą. Visai teisingai sakė gazetos „Hobbe Bpejn“ (Nr. Rugsėjo 22-d. 1893 m.) korespondentas, „kad labai fanatiški lietuvių beveik per dogmatą laiką lotyniskas litaras, nės jomis yra spaudomos knygos, ant kurių meldžiasi kunigai.“ Visai suprantama bus, kodėl lietuvių yra taip prisirišę prie lotynisko alfabeto, jeigu apsvairstysime, kokiu būdu jie moksta skaityti. Šitam tikslui labai daug daro šeimyna plačioj šito žodžio prasmėje, šeimyna, prie kurios priguli netik tėvai ir vaikai, bet ir svetimi žmonės, kurie tarnauja pas ukininką, žodžiu sakant, šeimyna kaip žmonių bendrovė, kurios dar neisardė ekonominška evoliucija. Tokioj šeimynoje tankiausiai ir moksta vaikai skaityti. Kas nors iš vyresniųjų, mokas skaityti, kaip turi atliekamo laiko, daugiausiai žiema, praidamas parodo vaikams litaras ir palengva išmokina skaityti; mokina netik ukininko vaikai, bet

ir piemenukai. Skaityti mokinasi paprastai ant maldaknygių. Kaip yra mokinama, racionaliskai ar ne, tai jau kitas dalykas; čia svarbu tik tai, kad vyresnioji karta palieko savo mokslą jaunesnejai. Vaikai moksta skaityti, ir tokiu būdu šeimyna užvaduoja pačią mokyklą. Kadangi vienas nuo kito mokinasi namieje, tai ir visai nestebėtina, jog beveik kiekvienas lietuvis moka skaityti, nemoکانčių-gi rašyti yra labai daug. Mokančių lietuviškai skaityti yra kur kas daugiau, nekaip manė, „Руск. Вѣдом.“ (1893 m. Nr. 259) korespondentas, pagal kurį daugiau, kaip trečia dalis lietuvių mokanti skaityti; jei pagaliaus būtų jis pasakes, jog du trečdaliu moka skaityti, tai vis-gi nebutų pasakyta teisybė, kiek yra mokančių lietuviškai skaityti.

Rasi, kas manytų, jog lietuvių pradėjo namieje mokinti savo vaikus skaityti tik paskutinį laiką, uždraudus vyriausybei vartoti lotyniską alfabetą, bėt tokia nuomonė būtų klaidinga, nės visai naturaliska šeimos gyvenime, kad priaugančioji karta gauna pradžia mokslo nuo vyresniųjų. Kaip dabar moksta lietuvių skaityti, taip jie mokdavė ir kitą syk, kada dar nebuvo drandžiama spausdinti lietuviškas knygas lotyniskoms litaromis; kadangi nuo senovės Lietuvoje platinavosi tarp žmonių daugiausiai tik maldaknygės, spausdintos lotyniskoms litaromis, tai ant jų ir skaityti mokindavosi ir dabar tebesimokina.

Šitą apsvairstius lengva suprasti, kodėl lietuvių yra taip labai prisirišę prie lotynisko alfabeto. Kadangi jie nuo senovės turėjo tik knygas, spausdintas lotyniskoms litaromis, ant kurių viens nuo kito ir skaityti mokindavosi, tai jiems ir rodosi, kad tik lotyniskas alfabetas ir tinka jų knygoms. Be to, nereiktu taip-gi užmiršti, jog mažai apsvairstyti žmonės, kokie yra lietuvių, labai stipriai laikosi senovės. Naujienos negreit randa dirvą tarp tokių žmonių, visa-gi, kas nuo senovės daroma, jie labai gerbia ir karštai giną nuo permainingų nė dėlto, kad senovės palikimais yra gerėsnis už naujus daigtus, bet vien tik dėlto, kad tai senelių palikta. Jausmai, nuomonės ir idėjos, per kelis amžius išauklėtos, labai tyrtai isikėri į dvasišką žmogaus prigimimą; šitą teisybę užmiršta, matyti žmonės, pagal kuriuos tik kunigų ir piktų agitatorių propaganda neduodant platintis maldaknygėms ir šėp knygoms, spausdintoms rusiskoms litaromis.

Bet, rasi, kas pasakytų, jog knygos, spausdintos rusiskoms litaromis, tik tuo tarpu ne-siplatina tarp lietuvių, jog žmonės palengva priprastų prie jų ir ateitų laikas, kad jas

Skaitytų su tokiu noru, kaip ir knygas, spausdintas lotyniškoms litaromis. Iš karto tokia nuomonė galėtų išrodyti teisinga, nes iki šiol labai mažai knygų atspausdinta rusišku alfabetu ir be to, vyriausybė pasikakino išleidusi tik keletą elementorių ir maldaknygių; knygų gi „naudingam, pamokinamam, skaitymui“ visai neišleido, todėl galimas būtų manyti, juog reikėtų išleisti ir platinti daugiausiai šitų knygų, nes tik tokiu būdu galėtų išsiaiškinti, priims ar ne lietuviai rusišką alfabetą. Jei kas būtų taip manęs prieš dešimtį ar penkioliką metų, tai rasi, tuomet nebūtų išrodę tai negalima, bet faktai dabartinio lietuvių gyvenimo būtinai neleidžia tikėtis, juog pasisektų priversti lietuvius, kad jie priimtų rusišką alfabetą. Šitie faktai reikia plačiau išaiškinti, nes jie duoda materialią teisingai išristi klausymui apie alfabetą lietuvių literaturai.

Numetus verguvei ir baudžiavos, ukininkų vaikams atsidarė mokyklų durys, ir tarp lietuvių pradėjo žymiai kilti apšvietimas. Skenkant laikui, augo skaitlius vaikų kaimų mokyklose; ukininkai, turėdami daugiau žemės, nekaip kitos vietos, ir todėl geriaus prisilaikydami, ėmė leisti vaikus ir į vidutines mokyklas, vietines klasiškas gimnazijas. Antroji pusėje aštuntos desimties ir pirmoji pusėje devintos desimties metų klasiškose gimnazijose buvo pilna lietuvių ukininkų. Tik paskutinį laiką skaitlius lietuvių klasiškose gimnazijose sumažėjo sulyginamai su neseniai perėjusia laiku, viena dėlto, kad ėmė daugiau reikalauti ant primamųjų egzamenų, antra, dėlto, kad pradėjo nepriimti senesniųjų, kaip įstatymai reikalauja, trečia gi, ir dėl sunkių dabartinių ekonomiskų sąlygų, sumažinusų pelną iš žemės, vienintelio šaltinio lietuvių gyvenimo. Žinomas daigtas, kad visi, kurie eina į gimnazijas, išeina pilną kursą; vieni baigia tikrai keturias ir eina į dvasiškas seminarias, aptiekas ir tt., arba įeško atsakomų vietų viespatystės tarnavime; kiti gi, neišėję ir keturių klasių, grįžta į sodžių ir vejką savo tėvų įangą. Vienok, daugialis vis gi baigia gimnaziją ir eina į augstesnes mokyklas, daugiausiai į Maskvos, Peterburgo ir Varsavos universitetus, ypačiai ant medicinos ir jurisprudencijos.

Tokiu būdu, platinantis palengva tarp žmonių apšvietimui, užaugo karta jaunų, apšviestų lietuvių, įgijusių gražiausius vaisius centruse Rusijos dvasiško darbo. Šitie vyrai, kilę iš prastų žmonių ir pilni meilės savo tautos, negalėjo išsivadėti tos sferos, su kuria rišo juos gyvi mažų dienų atsiminimai. Bet ką gi jie turėjo pastebėti ir pa-

tirti, kaip tik palytėjo savo tėvų senelių gyvenimą, tarp kurio buvo prabrėskęs jų dvasiškas supratimas? Kokiais išmānymais, koikioms nuomonėmis atsiliepė ta visuomenė, kurios dvasiška atmosfera jie laimingai kvėparavo savo kūdykystės dienose? Jausmai, apėmė juos, negalėjo būti smagus. Pirmiausiai, lengva buvo suprasti, juog jų brolių gyvenimas, perėitas ir dabartinis, yra plati dirva kuo-yvairiausiems tytinėjimams ir dar laukia stropių darbininkų, kurię apšviestų visokių tamsūnynus. Toliaus, jie turėjo pastebėti didelę įtekme lenkų kultūros: dvasiškas ir materiališkas prigulėjimas nuo lenkų per istisus amžius teip giliai įsikėrė į lietuvių išmānymus, juog, jie visai atvirai laikė save per lenkus ir visa, kas lenkiška, skaitė per idealą, kuris kiekvienam rūpėjo pasiekti. Ypačiai labai buvo sulenkėję turtingesniejie ūkininkai, nekaltant jau apie miestiečius, kurie ir dabar dar pasipuikaudami kalba ypatingu žargonu, sumaišytu iš lenkiškos ir lietuviškos kalbos, žargonu, kuriame didesnė dalis yra lenkiška; jie yra tokie pat ypatingi „bajorai“, tamsūs ir nuskurę, kokie sodžiuose, ypačiai Kauno gubernijoje, yra „akalyčių bajorai“.

Pagaliaus jaunoji karta apšviestų lietuvių turėjo pastebėti, juog sąlygos dvasiško ir ekonomisko tautos gyvenimo yra teipogi negeros. Uždraudimas lotyniško alfabeto sulaukė literatūros ūgi; Vilniaus administracija buvo ketinus spausdinti knygas „naudingam pamokinamam skaitymui“, vienok nieko nepadare, ir matyti, jos norams nelemta kada nors įvykti; mokslų vyresnybė išleido tik keletą elementorių ir maldaknygių, neturinėju nieko bendro su knygomis žmonėms skaityti. Neįtyko teipogi smagios viltys, kad mokintiniai Panevėžio mokiniojų seminarijos sutvers žmonių literaturą, kuri įtiktu Vilniaus, apygardos mokyklų vyresnybei. Stoka knygų žmonėms skaityti, jau ir šėip labai liudnas daigtas, buvo teipgi priežastim, kad sodžių mokyklos negalėjo tiek naudos daryti žmonių apšvietumui, kiek būtų galėjusios tarp normaliskų sąlygų visuomenės gyvenimo, pagal dvasišką tautos stovį ėjo ir ekonomiskas gyvenimas. Žmonės, neturėdami mokslo, negalėjo prasimānyti naujų pelno šaltinių; visas prikliavimas buvo rankose žydų, nuo kurių vien tegalėjo ir piningus skolintis; amatų visai nedaug buvo ir tie patys dirbdavo daigtus kasdieniniams namų reikalams. Visi gyventojai vertėsi laukų ūkiu, ir tik čia lietuvis tegalėjo suvartoti savo darbą, kuri atlikdavo, berods, teipgi primityviskai, nes neturėjo technisko mokslo. Kadangi visi buvo sukibę į žemdirbystę ir individualizmas, buvo

vienintelė žemės valdymo forma, tai augant skaitlių gyventojų, žemę dalinosi į mažus sklypus, pertai-gi turėjo eiti mažyn tautos darbo našumas.

Štai koki gyvenimą, kurį trumpai aprašiau nieko nepridėdams, regėjo apšviesti lietuviai. Ar-gi galėjo jie nusiduoti nematą augščiaus aprašytų dalykų ir nesirupinti, kaip toliaus eis tantos gyvenimas? Supratimas morališkos pareigos, kokią turi pildyti kiekvienas apšviestas žmogus, vertė rimtai apsvarstyti dviejų su viršum milijonų žmonių prilikimą, visoms dvasios pajėgomis sumti žmonių vargus — veikalus ir kiek tik įmanant dirbti visų naudai. Darbas buvo per daug didis, užduotys pasirodė per daug painios, idant atskiri žmonės būtų galėję ypač tai atlikti; todėl reikėjo pažinti, kokios buvo pajėgos, ir užsiimti iš daugelio tokią užduotį, kokia buvo svarbiausia ir lengviausiai nuveikiama. Per tokią užduotį buvo pripažinta įsteigti lietuvišką laikraštį ir spausdinti knygas žmonėms skaityti. Bet prityrimas liudino, juog žmonės nekenčia knygų, rusiškoms litaromis spausdintų, todėl negalima buvo nė kiek abejoti, juog darbo pasisekimas labai daug prigulės nuo pažįstamo žmonėms lotyniško alfabeto, kuris ir reikėjo pasilaikyti atmetus be kokių abejojimų žmonių neprintą rusišką alfabetą. Priversti-gi vartoti lotynišką alfabetą, uždraustą lietuviškoms knygoms spausdinti, lietuviai negalėjo nė tikėtis igyvendysę užmanytą užduotį savo tėvynėje, todėl ir kreipėsi jie prie savo brolių, gyvenančių rytų Prusuose. Ir štai šičionai, Tiltės mieste, 1883 metuose pasirodo, nedidokas lietuviškas laikraštis „Aušra“, paskirts tik-tai Rusijos lietuviams, tarp kurių jis ir platinosi iki 1886. Neilgai trukus, atsiranda ten-pat viens po kito dar keli laikraščiai, iš kurių dabar tebėra: „Varpas, Ukininkas ir Apžvalga.“) Visi šitie laikraščiai vartoja lotynišką alfabetą, prilaikytą prie lietuviškos kalbos, ir platinasi tik-tai tarp Rusijos lietuvių, nės Prūsų lietuviai neskaitytų jų dėlto, kad jie paskirti tik Rusijos lietuvių reikalams ir be to, šitie laikraščiai ir nereikalingi jiems, nės jie turi užtenkamai savo laikraščių. Jei užsieniuose išėina keli laikraščiai, paskirti tik-tai Rusijos lietuviams, tai aišku, juog jiems būtinai reikalingi yra laikraščiai; vienok „Русск. Вѣдом.“ (1893 m. Nr. 259) korespondentas p. N., matyti abejoja, ar Rusijos lietuviams jau dabar būtinai reikėtų laikraščio, nės jis, kad galima būtų leisti jiems laikraštį, jeigu tai būtų reikalinga. Bet p. N. teip mano,

rasi dėlto, kad jis žino tik vieną lietuvišką laikraštį, tur but, labiausiai išsiplatinusį tarp Rusijos lietuvių.

Vienkart su laikraščiais pradėjo spausdinti teip-gi Prusuose, maldaknyges ir knygas žmonėms skaityti, kurias į Rusiją pargabena kontrabanda. Kaip daug pas mus reikalaujama šitų knygų, ypačiai maldaknygių, aiškiai matyti iš to, kad pagal žinias, apgarsintas lietuviškam laikraštyje „Sviesa“ vieno spaustuvės valdytojo Tiltėje, 1888 metuose tik iš jo spaustuvės bavė išleista 100,000 su viršum maldaknygių ir visokių knyguciuų žmonėms skaityti, kurios žinoma ir buvo išparduotos tarp mūsų lietuvių. Gerai pažindamas Lietuvą dėlto, kad pats esu lietuvis ir turiu daug pažinčių tarp savo tautiečių, galiu tikrai sakyti, juog neatsirastų nė vieno mokančio skaityti lietuvių, kuris neturėtų nors maldaknygų, spausdintų užsieniuose lotyniškoms litaromis, Norint patirti, juog mano žodžiai yra teisingi, reikėtų tik užėiti šventą dieną į kokią nors lietuvišką bažnyčią: čionai pamatytum tukstančius suklaupusių žmonių besimeldžiant ant knygų, užsieniuose spausdintų; visa šita liandis laužo žmonių įstatymus, idant galėtų išpildyti, kaip reikiant, įstatymus Sutvertojaus.

Jei dabar pridursime, juog Prusuose yra ne viena, bet kelios spaustuvės, kurios spausdin lietuviškas knygas, ir juog Amerikoje teip-gi išėina lietuviški laikraščiai ir visokio turinio knygos, kurios pasiekia Lietuvą nors ir po ilgų klaidinimų, tai lengva bus suprasti, kokia daugybė becenzurinių knygų slapčia platinasi tarp Rusijos lietuvių. Suprantamas daigtas, juog spaudiniai šitos svėtimosios fabri-kacijos nevienokie: tarp spausdinių visai nekalto turinio pasitaikė ir tokių, kuriuose rašoma ant vyriausybės.

Aprašyti faktai aiškiai išrodo kultūrišką lietuvių atbudimą ir duoda tiesą tik-tai sakyti, juog pervėlu jau versti lietuvius, kad imtų vartoti rusišką alfabetą; tie-gi faktai aiškiai teip-gi liudina, kokias klaidingas nuomones apie alfabetą lietuviškoms knygoms skelbia tūli rašytojai rusų laikraščiuose. Tai-gi p. Ja. straipsnyje „Lietuviška kalba ir rusiškas alfabetas“ („Русск. Вѣдом.“ 1893 m. Nr. 60) sako, buk dėlto, kad valdžia verčia lietuvius vartoti rusišką alfabetą, tūnuose Lietuvos vietose augas skaitlius nusidėjimų, nės tas vertimas pagimdęs nesutikimą tarp jaunosios priaugančios kartos ir senų žmonių, pripratusių prie lotyniško alfabeto, senelių palikto. Lietuvių kriminališkuose metraščiuose nėra už vieno nusidėjimo, kuris būtų išsanktas priežasties, pono Ja. nurodomos; tarp lietuvių nėra nė mažiausio nesuti-

*) Nuo 1. sausio šių metų prisidėjo ir „Tėvynės Saugas.“

kimo dėl alfabeto, ir tai matyti iš visuotinio išsiplatinimo laikraščių ir knygų, spausdintų lotyniškoms litaromis. Be to, juog p. Ja. klysta sakydamas, buk jaunoji karta norint rusiško alfabeto, parodo ir tai, kad visi lietuviški laikraščiai vartoja lotynišką alfabetą, laikraščius-gi įsteigė ir laiko jaunoji karta ir ji skaito juos daug dangiaus, nekaip senieji žmonės. Dar klaidingesnės nuomonės apie alfabetą lietuviškoms knygoms yra prof. Kajalovičiaus, Vladimirov'o ir k. Jie sako, kad tik lenkai ir kunigai, kurie turi didelę įtakmę tarp lietuvių, gaisina įvedimą rusiško alfabeto į lietuvių literatūrą; pagal juos lotynišką alfabetą esąs reikalingas ne lietuviams, bet tik kunigams ir lenkams lietuviams sulenkinti; jie sako, buk lenkai išleidžia užsieniuose ir visus lietuviškus laikraščius ir knygas, norėdami įgyvendinti tarp lietuvių lenkiškas idėjas, lenkišką dvasią ir galutinai užkarauti lietuvius savo kultūra. Be to, Vladimirov'as kaltina už nepasisekimą ir Vilniaus general-gubernatorystės vyresnybę, kuri pagal jį, per daug snaudžianti. Norint išrodyti visų šitų nuomonį klaidingumą, reikėtų atkartoti visa, kas augščiau rašyta; todėl parsėrgėsiu tikslai, juog didžiai klaidinga kaltinti lenkus už propagandą tarp lietuvių, kad jie nepriimtų rusiško alfabeto, ir primetinėti jiems visus laikraščius ir knygas, spausdomas užsieniuose. Norint pasitikrinti, juog čia visai nėra „lenkų intrigos“, pakaktų tik pasiimti į rankas kokį nors lietuvišką laikraštį; bėrōds, ir lenkai nekarta užpuldinėjo savo laikraščiuose ant užsienių lietuvių raštų, kuriuose skelbiami dalykai priešingi mylimiems jū idėjalms. Augščiau minėtos nuomonės dar karta liudina, juog rusų spandoje kaip kada rašo apie alfabetą lietuvių spaudai ir apie surištus su juo klausymūs tokie žmonės, kurie visiskai ne pažįsta lietuvių gyvenimo.

Taigi iš viso, kas čionai apsvarstyta, matyti, juog ne propaganda kas žin kokių nežinomą žmogysčių ir ne „snaudimas Vilniuje“ yra priežastis, kad nepasisekė priversti lietuvius vartoti rusišką alfabetą, bet juog patysai gyvenimas nedavė prigyti šitam alfabetui, juog gyvenimas pagimdė teipgi kulturišką lietuvių pabudimą ir juog būtinai reikalinga sugrąžinti lietuviams lotynišką alfabetą. Galima drąsiai sakyti, juog nė kokie kitj bandymai įbrukti lietuviams rusišką alfabetą neišnaikys to, kas yra paremta ant istisų amžių istorijos ir turi saknis tautos kulturoje; visi bandymai laikys tik augščiau aprašytus anomaliskus dalykus, kad du su viršum milijonų žmonių, pasakakina apšvietimō reikalus už viešpatystės sienų, ramiai peržengdami įstaty-

mus, grasinančius bausmėmis; šitie žmonės teip šaltai laužo įstatymus dėlto, kad jie istikrujų laiko savo siekimus per nekaltus ir legaliskus. Ir tiesa, visi užsienių lietuvių laikraščiai ir knygos yra vaisiai ne piktos propagandos, ne agitacijos prieš vyriausybę, bet tik aiškiai suprasto jieskojimo apšvietimo; jeigu teip yra, tai ar negeriaus butų sūremti tokj jieskojimą, nekaip gaisinti jį verčiant iš paskutiniųjų lietuvius priūpti svetimą alfabetą, kuris nerado tarp jų užtarytojų per 30 metų. Vyriausybė turėtų permaintyti savo pasiūlgimą su lietuviams ir dėlto, kad rusiškas alfabetas, sulaukydamas ūgi lietuvių kultūrus, nė maž neįvykdami ir tų siekių, dėl kurių buvo pripažinta per reikalingą įvesti jį į lietuvių literatūrą. Vienas iš šitų siekių kova su polonizmu, įvyksta be rusiško alfabeto, ir visas kas iki šiol padaryta lietuviams išvaduoti nuo įtekmės lenkų kultūros, yra nuopelnas ne elementorių ir maldaknygių, spausdintų rusišku alfabetu, bet tik užsienių lietuvių literatūros; kitas-gi siekis, moraliskas ir socialiskas susiartinimas lietuvių su rusais, netik neįvyksta per rusišką alfabetą, bet da-gi išėina visai priešingos pasekmės, nės lietuviams, priversti naudotis iš slapčios lietuviams, atsitolina nuo rusų ir nekenčia jų. Todėl labai naudinga butų palianti civilizavus lietuvius „litaromis“ ir pasirūpinti pakakinti jų reikalavimus apšvietimō išmintingesniais įnagiais, nekaip litaros, — įnagiais, kurie ne-trukdintų tautos augimo ir išsiskaitų, pasekmes, negeistinas viešpatystės reikalams.

Vertė Jonaitis.

Keistutis.

Tragedija penkiuose aktuose

lenkiškai parašė A. Snyk

vertė

Vincas Kapsas.

(Tešimas.)

Marė.

Dėde, kitaip aš kalbėti nemoku.

Keistutis.

Manai, kad karšto balso jau užtenka
Žmonių tiesomis visoms sulaukyti
Ir kaltininkui apginti nuo smugio,
Kurs ant jo kybo?

Marė.

Kruvini tie žodžiai!

Jeigu tu jieskai kaltininko aukai,
Aš kalta imki mane ir nubauski!
Bet leisk Vaidylą! Aš priežastis tujų
Visų jo kalčių — aš tokia padauza!
Tai mane skųski atvirai prieš tautą,
Apkalkj panėiais, gyvastj atimki,
Tik jį paleiski!

Keistutis.

Gilumos širdžių jau
Nepriejamos yr' žmonių nusprendimui —
Ne mintis turim bausti, o tik darbus.
Jeigu geismus jani įkvėpei nedorus,
Jeigu per savo puikybę, piktumą,
Užsivertimą prie visų juodųjų
Darbų pakūrstei, tai jau pačios tavo
Širdis duos bausmę! Per Vaidylos mirtį.

Marė (sutrukusiu balsu, atsileisdama pamaži).

Pasigailėkit! o, pasigailėkit!
Mano puikybė — pergalėta matot,
Nužeminta aš ir švelni, kaip vaikas
Dėde, prieš tavę puolu aš ant kelių.

(klampia prieš Keistutį.)

Buvau, teisybė, pikta, pilna keršto
Ir prigavimo, bet tu gali manę
Paverst į gerą, ir saldžią, ir švelnią
Aš tavę niekad laiminus nestosiu,
Tik gražink vyrą! Nebuk teip atsales!
Tu netiki man? O varge tu mano!
Nežandu žodžio permaldautų tavę.

(su didžiausiu nusiminimu maldauja.)

Dėde! man vyrą sugražink!

Keistutis.

Sunku yr
Su jausmu taikyt tiesos nusprendimą.
Ar pasiduosiu?

Aldona (maldaudama).

Tėve mūsų! tavo
Mielasirdystė atgimdyt juos gali
Ir duot jiems dvasią, kuri juos pagėrįs.
Tai-ko dar lauki? . . . Jug garbė didesnė
Sutverti žmogų, ne kaip jį užmušti.
Atleisk! atleisk jiems!

Keistutis.

Ar, vaikė, tu nori
Senelio širdį suvisai susilpnint?
Na tai jau metęs šarvus ir kartūną,
Imsiu kuodelį į drebančią ranką —
Nės aš perminkštas ricieriumi buti,
Arba valdovu.

(cina prie didžiųjų durų ir prasidareš šaukia.)

Ar nėra nė vieno?

Tarnas.

Esmi.

Keistutis.

Atrades Butrimą, pranešk jam:
Tegul sustoja sudyję Vaidylą
Ir nusprendimą sulaiko . . . tegul jį
Atveda šičion

(tarnas išcina.)

Marė.

Širdis man atgijo.

Aldona.

Dėkui tau, tėve!

Marė.

Dėde! jį paleisi?

Keistutis.

Paleisiu — pats-gi, pasiėmęs lazda,
Elgėtaut eisiu, nėra bus man gėda
Akis parodyt žmonėms, kurie laikė
Manę per sudžią ir viešpatį savo.

(tarnas grįžta.)

Kas tai? grįžti jau?

Tarnas.

Sutikau ant kelio

Butrimą einant

(jeina Butrimas. Keistutis duoda* tarnui ženklą išeit
Tarnas išeina.)

S c e n a X.

Keistutis, Marė, Aldona, Butrimas.

Butrimas.

Esmi, kunigaikšti

Marė (perkirsdama).

Kur Vaidyla yr?

Butrimas (į ausį Keistučiui.)

Išėjims paskutinis

Pervėlai gautas — nusprendims išpildyts.

Marė (persigandusi).

Ko jūs visi teip tylite, kaip akmens?
Širdies netuffit pačios pagailėti?

(kreipdamasi ant Butrimo.)

Dėlko su tavim nesugrįžo vyras?

Butrimas (Marėi).

Nės tavo vyras, kunigaikštienė, jau
Baigė gyvenės.

Marė (baisiausiai širdusį).

A! jūs prigavikaj! a
Zalčiai prakeikti! Iš akių jums buvo
Matyt. Tai tokią jūs gerums malonę
Turėjo?

(rodydama Keistutį)

Seniui tam į kojas puočiau,
Elgėta turtum, maldaudamas duonos,
Žeminaus jamjam, o jis, kaip žaltys koks,
Į akis metė man tuščią malonės
Sešėlį, pirm to budeliams padavęs
Į rankas vyrą.

Aldona (imdama Marę už rankos).

Marė! paklausyki!

Marė (atstumdama iš visų pajiegy Aldoną).

Traukkis nuo manęs, apsimetus savo
Saldunu! Kraujas aukos rankas jūsų

Visų sutepęs, toliau neapgausit
Manęs. Dabar aš ne ta, kuri buvo,
Jau ne varguolė, jau nenusiminus,
Tik esmi žudymis, apreikšta piktybė,
Aš dabar maras, aš smėkla, baidyklė,
Žmogisko nieko jau maūnyj nerasiū
Nuo topat laiko, kaip gedulių dienos
Našlei užstojo, tiktai baisius daigtus
Dabar sapnuosiu, frankysinosi nuolat,
Kaip tas slogutis, kapinės lankydamas,
Iki jums baisią pagiežą surengsiu, (graudena)
Jūs išdavikai!

(skubini bėga pro didžiąsias duris, staptelia valandėla
ir graudendama garsiai kreipiasi ant Keistučio.)

Dėde! paminėsi! (greit išbėga.)

Scena XI.

Keistutis, Aldona, Butrimas.

Keistutis (luktelėjęs, Butrimui):

Ricierius, Butrim, sušaukk, kaip bematant!

Turime Vilnių praloštą atgriebti,

Tik dar Jėgaila nepradėjo darbo.

Reik apgalėti — ar padėt karuną.

Uždanga nusileidžia. — Galas akto antro.

Aktas trečias.

Apygarda tarp Vilniaus ir Trakų, kur kovos vieta.
Po tiesei matyt kraštas girios gilumoje platus laukai.
Po kairei istolo, ant kalnelio, matyt kryžiuočių stovyklė.
Konradas su Albanu stovi po kairei šaly matamų sėtrų.

Scena I.

Konradas ir Albanas.

Konradas.

Kruvinas mušis aplinkui — lietuvis
Ir gi žemaitis, susiėmę, tāsos —
Broliškos rankos brolio kraują leidžia —
Šiečia Jėgaila, tenai mano tėvas —
Aš ir klastingi kryžiuokai išaugsto
Lyg varnai žiurim, suopdę lavoną.

Albanas.

Konrade, liantum savo mintis plukdęs
Ant tos vilnelės, kuri tuoj pranyks jug,
Žemyn nukritus per priepuolių augstą
Užtvankos briauną.

Konradas (pasijuokdamas).

O ką gi?

Albanas.

Ziurėki

Tolyn! Augstesnis buk už valandėlę,
Kuri nieku yr prieš ateitį tavo.
Kada nušvisi, atkeršyjęs priešiniui
Užu Lietuvą. Keno kelias eina
Stacioms viršunėms, tas augstyn težiuri,
O ne po kojų.

Konradas.

Augstyn vis žiurėjau,
Eidamas drąsiai, bet niekaados žmogus

Neišsipainiojęs jau iš tinklo kilpų,
Į kurias syki įpynė gyvenimė.
Anė sparnų sau nesusiras tokių,
Kurie nuneštų į ateitį tolią,
Kad nematytum istikusią audrą
Ant savo namo. Kada pirmą kartą,
Ilgai nebuvęs, kryžiuokus užtraukiau
Ant savo žemės ir tyliuos buteliuos
Išvydau kraują ir ugnį, pats tapęs
Smėkla Lietuvai — rodėsi man tasyk
Ta visa žemė, krauju aptaškyta.
Po mano arklio kanopomis dreba
Ir keikia manę, dejuojančių balsas
Ant mušio lauko susiliejo, rodos,
Į vieną šauksmą ir vadino manę:
Štai išdavikas! O, kaip sunku buvo!

Albanas.

Valanda tokia tai pasėlis kruvinas,
Kurį tu pjausi, tapęs dauggalingu
Mistru kryžiuoku, kada duot galėsi
Jiems marų smugį, gelbėdams Lietuvą,
Kurią dar smaugia vokiečių gudrybė.

Konradas.

Vis pranašauji ateitį tąją,
Kuri išgelbės ir apvalys manę.
Iksiol jaučiu aš tiktai prakeikimą.
Aš vaiks negeras, nemylintis vyras,
Ir atskaluonis, kurs ant savo žemės
Ginkluots užpuola. Zokonui norėjau
Nuodų užduoti . . . vienok pirmiau pats aš
Auka pirmoji savo išdavimo.

Albanas.

Priešais gudrybė, melą, išdavimą
Galima gintis tiktai lygiais ginklais.
Jei savo dvasią tokiems darbams syki
Esi pasventęs, tai jos nežiurėki!
Paskui ją rasi kitų jau krutinėj,
Tautos krutinėj, kėlusios iš miego.
Tik, eik, nestodams!

Konradas.

Einu tvirtom kōjom,
Ką patinku tik, minu apsiblausęs
Ir tuos, kur kenčia — baigiu niekinimu,
Ir numylėtus — kankinu baisiauslį,
Ir pačios širdį draskau negailėdams —
Tyliu, išduodu, žudau ir meluoju.
Ko daugiau nori?

Albanas.

Tss! čia kas ateina.
(iš kairės pusės ateina Kunonas).

Scena II.

Konradas, Albanas, Kunonas.

Kunonas.

Keistutis apveiktas.

Albanas.

Kaip čiai? jug jau buvo
Jis apgalėjęs.

Kunonas.

Visad paikiems kenkia
Jų netikimas teisnum vadinams.
Gyvus paleido visus apgalėtus,
Gailėdamas laistyt kraują savo brolių;
O tie sugrižo, pasėmę pagelbą,
Ir apgalėjo. Tai gerai gramozdui,
Kurs nemokėjo kardą sunaudoti
(pasityčiodamas.)

Dėl žmonių vargo ir kančių.

Konradas.

Sakai; jau
Suvisu apveikts?

Albanas.

Suvisu. Daugumas
Jo vyrų bėgo tvartoj suardytoj.
Veltui kovojo sumišime vienas:
Kaip levas priešais pabugusią bandą
Mėtėsi, dūrė — nieko nepadarė.
Su tais, kur liko, musulink atgal grįžta.

Albanas.

Priepuolis šitas atmaino dabartės
Kelią, kurį sau zokonas užrėžė.

Kunonas.

Pamatas lieka, nės vis keliais tūkiais.
Zokonas eina žemes tas pajungtų —
Tik dvi žmogystos apsimainys vietoms:
Dabar Keistutį į prieglobą imsime.

Konradas.

Ar jis mums duosis?

Kunonas.

Dabar parankiausiai,
Kada šviežiai dar jaucia apveikimą.
Gana pasakius, kad kryžiolai tinka
Duot tuoj pagelbą, jei jiems paves save.
Konrade, tu imk tą tarpininkystę,
Nesunkus darbais išaiškinti senui,
Kad su Jėgaila taikintis jau nēr ką,
Jei nenor žuti.

Konradas.

Gal atnaujint kova.

Kunonas.

Pats neįstengs jau.

Konradas.

O rankose mūsų?

Kunonas.

Galės su savo broliavaikiu žaisti,
Ik sitų žemių visų nepaįsim.

Albanas.

Tai neteip lengva, kaip rodytis gali.
Sunku jug žmones visus išnaikinti.

Kunonas.

Ar tai lankinei žmonių bandai galim
Mes tiesas buvio pripažint? Kas žiuri

Barbarų sėklos? Mes jiems duodam šviesą,
Tvarką ir valdžią, papročius ir kalbą.
Telenkia galvās prieš mus ir tarnauja
Mums, kurie protą, piūingus ir spēkā
Tuām. Be to mes išgriausim ta šali
Ir vieną kapą jos vieton supilsim.
Dabar Keistutis reik paimt į tinklą,
Konrade, skubink su jno susitikti,
Zadėk jam viską, kad tik pasiduotų.

(dėlamas ranką ant Albano peties.)

Eisiva mudu.

(atsitraukia su Albanu po kairei.)

Scena III.

Konradas (pats vienas).

Konradas (žiūrėdamas paskui Kunoną).

Mōka įsigristi

Vokietis šitas. Tankiai turia norą
Tam šuniui gerklę įvaryti kardą.
Noras teisingas — tiktai dar pėgreitas.
(iš tiesėsės pusės pro medžius įbėga Aldona)

Scena IV.

Konradas ir Aldona.

Aldona (įbėgdama).

Ricieriau!

Konradas (saly).

Kas tai? vėl širdingas balsas,
Praeityj likęs, grįžta? Teip, jįjė tai.

Aldona.

Palaukki! Aš jau tau nepriešginiausiu.
Jau aš nekvošiu: kas esi? kuo buvęs?
Nė atminimų mirusių nekelsiu;
Netvirtįsiu jau, kad tu atsimainęs —
Tai išklausyki manę, kaipo svetims,
Kurs pasitaikė, istikus nelaimėi.
Duoki pagelbą tiems, kurie jau žuva!

Konradas.

Gelbėt? ką gelbėt?

Aldona.

Išgelbėk Keistutį!

Viskas prieš jįjį — žmonės ir likimas!
Jug jus, kryžiolai, turit dėlną tvirtą,
Kurs toli siekia, viskam randat vaistą,
Viskas jums sekas, tai duokit pagelbą!

Konradas.

Vaistas gal buti už ligą bjauresnis.

Aldona.

Išminties žodžiais nekalbėk su manim —
Aš nesuprasiu, budama kaip vaikas,
Kurs tiktai jaucia, o manyt nemoka.
Tu nežinai jug, kad aš lyg toš kanklės,
Kurių stygas jau likimas sutraukė,
Tai-gi silpnyn vis ir liudayn jos skamba.
Dar viena liko ir ta šiandien truksta;
O jai autrukus, nutils jau ir kanklės,
Nės anė balso nebūs, anė kanklių.

Konradas.

Kokia-gi toji styga, paskutinė?

Aldona.

Vra tai mano persimainius, meilė,
Kuria nuo vaikų perkėliau ant tėvo.
Jei iš akių kam dingsta meilės saulė,
Tai prie mėnulio kreipiasi jau tasyk.
Nors puo jo karščio veidas neapkaista,
Tai bet papuošia vainiku sidabro
Galvą apleistos pačios ir meiluzės.
Tik nežinai tu, kad esmi apleista.
Netekus vyro, meilės trumpo sapno,
Atradau tėvą, priglaugusi mane.
Tu nežinai, kad iš dviejų sujungtų
Liudnumų gimė toksai keistas jaušmas,
Parytum dvasių, ne šios žemės meilė.
Ir širdis mano gyven tam sėnelyj,
Sviesumoje toj, kurią jis išleidžia.

Konradas (su atyda).

Labai myli ji?

Aldona.

Dar klausi: Teisybė,
Jo nepažįsti; jeigu pažinojai,
Est užmiršęs tą ricierių teisų.
Nežinai, kaip jis nelaimėj išaugo
Ir turtus kokių savo širdyį turi.
Kuri pataiko užslėptąjį skausmą
Permainyt perlan, lyg perldežė brangi.

(nusiminusi.)

Ir jis tur žuti!

Konradas.

Likimas pavydi
Tiems ir negelbi, kurių dvasia stengė
Augščiau iškilti. Juo kas augstyn eina,
Juo su nelaimė tankiau susitinka,
Tada tik rāsdams galą puikių siekių,
Kaip ant krutinės supila jau kapą.

Aldona (nusiminusi, išmėtinėdama).

Nenori nieko padaryt dėl manęs —
Anė dėl jojo?

Konradas (užsimiršęs, greitai).

Viską, tą galėsiu.

Aldona.

Dėkui tau, dėkui!

Konradas (šaltai ir karčiai).

Man nedėkavoki.
Jug nieko gero iš mūs nesulauksi.
Nieko nedarom be užslėpto siekio.
Bet kur Keistutis?

Aldona.

Prie jo vis laikiausi,

Ik neišnyko sumišime mušio —
Tada, pabugau, lyg netekus proto,
Tiesiog norėjau pas kryžjokus bėgti
Ir šaukt pagelbos.

(už scenos iš toli girdėt rago balsas. Aldona, nudziugusi, Konradui.)

Girdi?

Konradas.

Girdžiu aiškiai.

Aldona.

Tai rago balsas tylumą praskyrė
(girdėt triubijant aiškiai.)
Vėl atsiliepia ir aiškiau jau skamba.
Tai jis čion eina! Dievai, pagallėkit!
Mūs neapleiskit!

(Aldona skubina gilyn po tiesei, iš kur išeina Keistutis, o paskui ji Butriūnas ir draugkareiviai.)

(Toliaus bus.)

Dvarų darbininkai Suvalkų gub.

Is kaimo darbininkų daugiausiai yra, skriaudžiami ir vargsta dvarų darbininkai. Koks yra jų skaitlius sunku yra įspet neturint tam tikrų žinių. Bet dvarų Suvalkų gubernijoje yra ne mažas skaitlius. Dėlto svarbu yra pažinti gyvenimą tų vargdienių.

Dvaro darbininkus gali padalinti į 2 dalis: vieni is jų trusia aplink patį poną, jam tarnauja ir yra ant pono duonos, kiti-gi užsiima sunkesniais darbais ir valgo namieje. Tarnai ir kiti darbininkai nešioja savo drabužį, tik gauna vietą, kurą ir paskirtą algą be ordinarijos arba su ordinarija.

Tarnai gauna tik algą. Tarnaitė, ką dirba šurkštesnius darbus, gauna 18—24 rub. tarnaitė, ką užsiima švelnesniais darbais arba t. v. „pakajavoji“ gauna 24—36 rub., sėparka gauna 40—60 rub., yizėjas ir lekajus po 60—100 rub. ant metų. Kartais ponai primeta jiems kokią dovaną.

Kiti darbininkai aprie algos gauna dar ordinariją. Bernas gauna algos 15—16 rub. o ordinarijos 12—16 karčių*) rugių avių ir miežių po 4 karčius, žirnių 1—1½ karčio, bulvėms pasisodinti (savo sėkla) duoda 80 prentų dirvos (pasisodina apie 8 karčiai), linams pasisėt 60 prentų pasisėja apie 6 gorčiai, ant daržovės paveda 25 prentus, be to duoda dar ganyklą ir pašarą 1-ai karvei ir 1-ai avių, duoda ganyklą 2 kiaulėms ir ant kiaulių duoda žiemą po 1 maišą pelų kas mėnesis. Kurai gauna ant nedėlios po 2 karčių durpų, arba duoda vasarą pasikast durpų 3—4 dienas.

*) kartis = 16 gorčiai.

Jeigu bernas laiko prie savęs per vasarą (nuo 15 IV iki 15/X) antrininką, tai gauna jis antrininko dalies vidutiniškai dar pusę algos ir ordinarijos berno. Turintis antrininką bernas gali laikyti 2 karves, 2 avis, 3 kiaules. Antrininkais yra tankiausiai jauni dar ne suaugę darbininkai (vyrai arba mergos) 16–20 metų. Bernai samdosi antrininkus paprastai rudenį, duoda jiems vietą, valgi, drabužį ir 14–15 rublių algos. Jeigu reikalingi yra dvarui ir žiemą darbininkai, tai bernas leidamas antrininką dirbti gauna nuo pono kas dien po 7½–10 kap.

Kumėčių apie mus ne labai kur laiko kumetis ir tur laikyt antrininką. Nuo S. Mertyno iki S. Jurgiu kumetis kulia iš 11 saiko. Jeigu eina į darbą ir antrininkas, tai aprič to gauna kumetis už antrininką po 7½–10 kap. ant dienos. Nuo S. Jurgis iki S. Mertynui kumetis gauna 16 rub. algos, 16 karčių rugių, 6 karčius miežių 5 karčius avių, 2 karčių žirnių ir tt. kaip bernas su antrininku.

Kėmeris (prižiuri darbininkus) gauna 20–30 rub. algos, 1 kartį kviečių, 18 karčių rugių, 8 miežių avių žirnių ir tt. kaip bernas su antrininku.

Alga ir ordinarija ne visur vienokia. Vienur duoda didesnę algą, o mažesnę ordinariją, kitur duoda didesnę ordinariją o mažesnę algą. Į ordinariją taip-gi paskiria vienu javų mažiau kitų dsugiau pagal tai kur kas daugiau arba mažiau uždera. Apie Kalvariją ir Suvalkus vidutiniškai imant algą ir ordinariją darbininkų yra mažesnė, ne kaip kitose vietose.

Dirba darbininkai labai daug. Kelia vasarą ant 3 adynos rytmetį, eina gult ant 9 arba dar vėliaus vakare. Žiema taip-gi miega ne daugiau kaip 6 adynas. Tokiu būdu dirba į parą apie 18 adynų ir gali pasilsėti tik valgydami. Savo reikalų ne tik nėra kada atlikti, bet nėra veik laiko ne mįlyti apie juos. Pati namieje verda valgi, apsiuva vyrą ir atlieka visus reikalus seimynos. Apie vaikų mokymą arba knygų skaitymą veik ne girdėti. Tai ne tam sąlygos. Darbas dvaruose ne tik ilgas, bet ir sunkus ir ne smagus, nėra darbininkai visados tur apakalyje ar kėmerį ar inspektorį ar kitoki užžiūrėtoją, kurie nuolat ragina, kartais net kumsėią primeta arba su kančium uždrožia; silpnesniejie — merginos ir vyruikai — gauna mustos tankiai. O teisybę vargdieniui žmogui sunku rasti, ne tik pas poną, bet ir sude.

Valgis darbininkų prastas. Rudenį pasipjauna ėriukus žiemą vieną, prielaidinį.

Norint gavenioj pasninkauja sausiai visa seimyna, bet uždaro užtenka tankiausiai tik iki Sekminių. Vėliaus, kada prasidėda sunkus lauko darbas darbininkai tankiausiai priversti yra pasninkauti ir užsigarduoja tik penų arba šviestu. Paprastas darbininkų valgis yra bulvės, nuo kurių vaikai tankiai gauna išpustus pilvus. Vos tik galėdami išmisti patį tėvai rupinasi kuogreičiausiai prasiliinti dalį savo seimynos ir dėlto jau 6 metų mergaites ir vaikus leidžia į kaimą ganyti ir tik pasilieka prie savęs vieną darbininką, — antrininką.

Kumetbučiai, kur gyvena darbininkai, turi prastą išveizdą netik išlauko, bet ir viduje. Kambariai angsti, ne išgreiti sienos šlapiuoja, pašaliuos pilka rakandu, oros dregnos, tvankus, visur nevalumas.

Drabužis darbininkų taip-gi menkas ir žiemą mažai duoda šilumos. Dalį drabužių isaudžia pati namieje, bet daug reikia ir prisipirkti. Aprič to iš algos reikia nutildyt daug kitų reikalų: reik ne tik apsirėdyti, bet ir apsiuoti, reikt pirkti druską mailą gasą, aliejų ir tt. O alga tuom tarpu tankiausiai buna sumažinta už visokius nusidėjimus. Jeigu kas apleidžia darbą dėliai ligos arba dėliai kitos svarbios priežasties, tuomet jam atrokuoja iš algos 30–50 kap. už dieną, arba paskiria atidirbti 2 dienas rudenį už 1 vasaros dieną. Norėdami pabaust ir pabauginti darbininkus ponai užraso ant jų visokias „striopas“ už visokius nusikaltimus. Kad darbininkai geriaus dabotų ukiu padarus kitose vietose įėjo į paprotį mest ant darbininkų kaltę už pagadinimą ir susidevėjimą visokių padarų. Nulūzo žagrė parokuoja ponas į algą darbininkui 50 kap., nulūzo dyselys, jungas — rokuoja 30–40 kap., sulūzo ratas — taip-gi darbininkas kaltas ir ponas išplėšia jam iš algos 3 rub., tokiu būdu kiti ponai sergsti dagi smulkiausių savo daigtus ir už darbininko sunkiai uždirbtą skatiką perka sau naujus padarus į vietą seną nusidėvėjusių. Kiti dvarponiai didžiausiame reikale ne duoda darbininkui arklių, (parvežt daktarą, kunigą, nulūdēt velionį ir tt.) taip kad tie priversti yra pavesti ponui už jo malonę dalį savo algos.*)

Liepdami parvesti daktarą sunkiai susirgusiam ligoniui ponai tankiausiai gausiai užmoka daktarui už žygi o pinigūs išlelstus ant daktaro ir vaistų parokuoja darbininkui į algą. Apiplėsdami tokiu būdu varguolius ponai apsimeta skraiste nekaltybės, labdarystės ir mielaširdystės: Dėlto ir nedvyvai,

*) Jeigu užtrunka darbininkas su arkliais pusę dienos tuomet jam rokuoja 1 rub., jeigu užtrunka visa dieną, 2–3 rub.

jeigu alga gale metų susimažina iki pusei, o kar-tais ir išnyksta. Ponų ir akomonų ir savvalė ne turi rubežių. Bet visados kaltu pasiliekti „galvijas klopas“, kurį galėtų pataisyti, anot ponų, tik baudžiovos gadyne.

Toks tai yra gyvenimas dvaro darbininkų. Nežiurint ant vargo, nuskriandimų ir visokeriopų persekiojimų gyvena jie vienoje vietoje po 2—5—15 ir daugiau metų, nesitikėdami rasti kur kitur geriau. Tačiau tai būdu eina jie jau į baudžiovą metas iš meto ir papranta vilkti tą savo jungą ir nesitikėdami sulaukti geresnės, gadynės paliaujo net skundęsi.

Iš Dzukijos.

Zenklaai lietuviško krutėjimo Dzukuose. Reikalingumas Seinuose vyskupo-lietuviu. Atsitikimas su vienu klebonu.

Lietuviškas krutėjimas prasidėjo Dziukuose vėliaus, ne kaip kitose vietose Suvalkų gubernijos. Tam dvi yra priežastis: viena, Dziukai gyvena Seinų ir rytinėj dalyj Kalvarijos paviety — dikčiai toli nuo rubežiaus; per tai gavimas knygų ir laikraščių yra dikčiai apsunkintas; antra, Dzukai užėmę kalnuotas, smiltingas, mažai derlingas vietas, turtiškai blogai pasilaiko; per tai, ir kulturiškas jų laipsnis yra sulyginant žemai. Mažai Dzukų vaikų lankosi pradinėse mokyklose, o dar mažiems vidūrinėse ir augstesnėse. Bet 13 metų lietuviško krutėjimo nepasiliko be įtekmės ir ant Dzukų. Lietuviška idėja nors povalei vis-gi pradeda ir tarp jų platintis. Duodasi tėmyti tam atsakan-tieji ženklaai. Pirmutiniu ženklu yra griebimasis mokintis skaityti, to mokinimosi pasekmė — prasiplatinimas maldaknygių! Gal niekur dabar tiek daug nereikalauja maldaknygių, kaip Dzukuose. Svetiško turinio knygutės ir laikraščiai mažai reikalaujami, tai ir suprantama: dar Dzukai ant tiek neis-sitobuline, kad galėtų suprasti naudą tokių skaitymų; reikia laukti paaugant jaunai gent-kartei, kuri paprastai išsitobulinime augčiaus stovi už savo tėvus. Atsiranda ir dabar pavienios prakilnesnės žmogystos ką skaito laik-raščius, bet jų suvis mažai. Tuojaus po naujų metų buvo net daroma krata pas vieną Dzukų Punsko parapijos. Mat jam iš užru-bežės prisiuntė „Ukininką“ uždengtoje koper-toje. Policijai koperta pasirodė per storą, atplėšė; žinia, potam krata; bet ukininkas prasikraustė, teip kad nieko pas jį nerado.

Antru ženklu platinimosi lietuviškos idėjos Dzukuose yra reikalavimas įvedimo lietuviškos kalbos bažnyčiose. Reikia žinoti, kad daugelis bažnyčių Dzukuose po šiai dienai vartojama lenkiška kalba. Iki koliai nebuvo tarpe žmonių tautiško susipratimo, tai buvo

gerai, bet dabar lietuviai pradeda reikalauti tiėsu — sugražinimo bažnyčioj jų prigimtos kalbos, ir tie reikalavimai teip yra ener-giškai statomi, su tokiu taktu varomi, kad prisieina tik stebėtis, kaip tautiškas susipra-timas tarpo Dzukų smarkiai platinasi. Reikia žinoti, kad dzukas kitokio temperamento, ne kaip kapsas, ar zanavykas. Mat kiek pa-skutinis yra flegmatiskas, ant tiek pirmutinis yra karštas. Jai ką dzukas paėmė sau į galvą, jisai nuo to jau neatstos, turės ant savo pastatyti.

Didžiausi sumišimai iš augčiaus minėtos priežasties, kilo pradžioje šių metų Lazdijų bažnyčioje. Lazdijuose pereitą rudenį tapo užbaigta statyti nauja bažnyčia. Įstačius bažnyčią, žmonės prašė klebono įvesti į naują bažnyčią ir lietuviškas giesmes. Klebonas žadėjo žmonėms tai padaryti, nėsa visa pa-rapija susideda tik iš lietuvių, išimant kelis simtus miesčionių, kurie teip-pat lietuviškai moka kalbėti. Apie Visų Šventę buvo nauja bažnyčia pašventinta, per pašventinimą ku-nigas užgiedojo per misias ir per misparus lietuviškai; žmonės užtraukė teip-pat lietuviškai. Rodėsi bus viskas gerai. Bet kur taū. Miesčionys pabugo, pradėjo nuo pra-basčiaus reikalauti, kad naujų įvedimų bažnyčioj nedarytų ir kad nudraustų lietuviškai giedoti. Klebonas, nors ir lietuvis iš kilimo, bet iš dvasios dangians lenkas, priegtam žmo-gus be platesnių pažiūrų ir be takto, nusi-leido miesčionims ir paliepė žmonėms pane-dėliui tik giedoti lietuviškai. Lietuviai ir ant to tiko, bet miesčionims tai buvo dar permažai. Kada atėjo miesčionių nedeldienis, lietuviai tylėjo ir davė jiems lenkiškai gie-doti; bet atėjus lietuvių nedėlai, miesčionys saviskai užtraukė ir tokiu būdu bažnyčioj truksmą pakėlė. Tad klebonas rasė į kon-sistoriją užklausymą, ką turys daryti, o iš am-bonijos paliepė giedoti po senovės lenkiškai, pakolei nepareis nusprendimas iš konsistori-jos. Tuomi klebonas labai suarzino lietuvius. Jie jie štai ką daro: tai buvo pradžioje kalė-dos; klebonas važiuoja į kaimą kalėdoti, lie-tuviai uždaro duris ir neleidžia klebono, są-kydami, kad jie jojo visai nelaukę, kad ka-lėdos neduose, nėsa klebonas parsidavė mies-čionims. Važiuoja klebonas į kitą kaimą, bet čia jį teip-pat patinka. Miesčionys teip-pat pradėjo duktį. Jie vieną nedėdienį tal-koje su kacapais ir žydais ryžosi sumusti žmones. Po misiant šventoriaus kilo kova, kurioje ne vienas tapo pažeistas, akmeniu ar lazda. Klebono butas teip-pat nukentėjo — langai tapo akmenimis išdaužyti, o pats klebonas bėgo. Tai atsitiko prieš pačias užgavėnes.

Seinų konsistoriai nieko kito nepasiliko daryti, kaip kleboną iškelti iš Lazdijų. Teip tapo ir padaryta: bet vieton paskirti į Lazdijus kleboną lietuvių priegtam parinktą žmogų, konsistorija siūnčia Lerių kanauninką, žmogų suvis seną ir priegtam mozurą. Kanauninkas, kaip girdėt jau gavo net anonimišką laišką iš Lazdijų paprapijos, kad neužtartų miesčionių, nėra žmonės nesimes savo reikalavimų. Dabar Lazdijų bažnyčioj' suvis negieda, nėra dąrosi sumišimas, kada vieni lietuviškai, kiti-gi tą patį lenkiškai gieda, — palicija neduoda visai giedoti, pakolei nebus galutinai išsiustas šis klausymas per konsistoriją.

Tas pats bažnytinis klausymas yra nuo pereitų metų kilęs Simne ir Rumbonyje. Lietuviai šitų dviejų parapijų jau ne vieną prašymą surašė, ne vieną deputaciją siuntė į konsistoriją, reikalaujami sugražinimo bažnyčioje savo prigimtos kalbos, bet tai nieko negelbti. Administratorium Seinų dijecezijos yra Kraujanckas, žmogus senas bene-gi jis priegtam mozuras, nér ką stebėtis, kad jisai norėtų, kad visur viskas po senovei pasiliktu, Seinų dijecezija butinai reikalauja vyskupo — tikro lietuvi. Tada tik galės būti užvesta tvarka, kokios dabar visai nėra. Žmonių norai ignoruojami, jaunesniejie lietuvių kunigai, kurie rupinasi pakelti dvasią ir apšvietimą žmonių, gujami į mozuriškus užkaborius, tie ką arti stovi konsistorics, skirsto sau kuó nuo riebiausius kšnelius, kunigai visai jauni, niekuome neatsižymėję, gauna angštas vietas seminarijoj', mokslas seminarijos vis puola žemyn, lietuviška kalba seminarijoj' persekiojama ir tt., teip tai dabar dedasi Seinų dijecezijoj'. Buvo paskutiniame laike pasklidęs gandas, kad neužilgo bus skirtas Seinų vyskupu Ciztauta, regentas Kauno seminarijos, žmogus šviesus ir lietuvis. Ant kiek tai teisybė, sunku pasakyti.

Tuojaus po Velykų su Krasnopolės klebonu buvo štai koksai atsitikimas. Užėina pas jį ant šnapso Seinų paveito referentas (gudas), vaitas (lietuvis), valsčiaus raštininkas ir mokintojas mokyklos (abu katalikai). Prie stiklėlio kilo kalba apie bažnyčias katalikų ir pravoslavų. Klebonas siek-tiek užgautas, išsitaria, kad pravoslavų bažnyčia neturi galvos, nėra bažnyčią valdo sinodas, o sinodu koksai ten „Žioltobrinchovas“. Referentas ir vaitas — kiekvienas skyrium — surašė skundą ant klebono į žandarus; pasidarė politiskas klausymas, nėra po „Žioltobrinchowu“ suprastas buvo pats caras. Tyrinėtojas jau tyrinėjo (kleboną; klebonas paaiškino, kad jisai teip pavadino tik Pobiedonosceva; kad jisai visai nenorėjo tuo užgauti

pravoslavų bažnyčios; jisai pasielgė teip, kaip elgiasi ir pravoslavai vadindami popiežių „papa tolstiak“. Kuo šis atsitikimas pasibaigs nežinia; gal ir nieku, nėra karūnacijos manifestas, kad tik nenumaris šitą bylą. Te bus šis atsitikimas pamokininu tiems klebonams, ką girdo činovnikus ir dar nemoka liežuviu už dantų laikyti. *Žm-tis.*

Ar galima tarptautiška kalba?

Kalbaut apie kalbą, reikia visad atminti istoriją kultūros ir nors svarbiausius žygius istorijos kalbos. Kalba yra teip brangių širdžiai turtu, jog ne viena tauta nė permains ir nė gal permaintyti savo kalbą į kokią nors pramanytą.

Kalba jungia mus su begaline eile prašokusiu kartų mūsų giminės ir trumpoj' formoj' užveria neišpasakytą daugybę mislių, jausmų, dailiškų paveikslų. Kalba duod' gyvumą visai žmonijai, pirmučiausiai tautai, pertai kožnoj' kalboj' yra, teip sakyti, savo ipatiska dusia, ipatiska originaliska puikybe, savotiškos žymės genijo tautos.

Ilgą sunkų kelią atliko mislis, tverdama kalbas. Pirmučiausiai žmogus-gyvulis kaukė iš skausmo ir piktumo, švilpavo iš džiaugsmo, valandose-gi ramumo niurzgė; ta kalba tikrai buvo kalba visų.

Didžiausiu žingsniu tolyn buvo atsiradimas atskyrin žodžiu, užgimimas pirmų originaliskų šauksmų, pirmų žodžių, sujungtų su daigtais, kurie juos pagamino, kaip tai: saulė, žaibai ir kiti. Toje valandoje pasirodė supratimas savę savęs visoj' grežybėj', tuo pačiu laiku atsirado kalba; mets po meto diena po dienos augo žodžių daugumas, turtas kalbos kaipo leksiškas, teip ir fonetiškas. Su augimu kalbas augo ir žmogysta, ir tautos. Kožnas naujas žodis, kožna permaina formoj' buvo tai paveikimas fizinės gamtos per mislį.

Žmonija visu buriu tvėrė kalbas ant to pamato paskui išdygę puikiausi mokslo, poezijos, dailos veikalai. Tauta instintyviškai brangin kalbą, kaipo pilniausį ir giliausį išreiškimą savo dvasiško budo.

Tautoj' gal viskas persimainyti — draubūzis, budas, tikėjimas — vis-gi tauta liks, kaip buvus; bet-gi pametus kalbą, tauta nyksta, persilieja į kitą tautą. Kalba yra sargu ne vien tik tautiskumo — čion mūsų žinios, mūsų kuó plačiausioj' prasmiej' to žodžio, žinios, apturėtos kaip per mūsų ipatiską triusą, teip ir iš palikimo mūsų bočių; čion visi mūsų dailiški paveikslai paremti ant įkvėpimo pirmbuvusių kartų per amžius.

Volapiukas, esperanto ar koksai kitas ipatiskas išmislas — menkniekis sulyginant

su aukštamu ir gražumu kokios nors kalbos skyrium; jeigu galima būtų visas europajiskas kalbas sujungti į koki nors vieną, kuo geriaus išdirbta kalbą nors inglišką ir tada Europos žmonės pasiliktu nuskriausti; lyginai kaip sujungus žmogui visus organus jausmų į vieną geriausį, padiekim, regieimą. Dėl laimės mūsų tas yra negalėmu. — ir kalbos auga, bujoja, skirstosė pagal reikalavimų mislios. Kožnoj tautiškoj, labiausiai išdirbtój rašliviškai, kalboj, apart turto mišrų, yra muzika puiki, dėl visų pasiekama, dovanai gaunama melodija, ir jeigu mes ne užtėmyjame jos tai tikt dėl to, kad pripratome, taip, kaip ne užtėmyjame iš pripratimo puikiausio landsafto. Daugumas eilių Puškino, Liermontovo, Sevčenkos, daugelis vietų tvarinių Turgienievo — muzikaliskos pjesos. Atmenu vieną atsitikimą mano gyvenime. Pirm 15 metų Geidelberge susipažinau su 2 švedais — medikais. Dasižinojė, jog aš iš Charkuvos, jie atrado, kad „Karkof“ ne gražiai skamba ir pagal to pagatavi buvo spręsti apie visą rusų kalbą. Tada aš jiems perskaičiau nekurias trumpas, bet labai muzikaliskas eilias Puškino; švedai, ne suprasdami dorai turinio, atkartoj pirmas eilutes, atkartoj jas, kaip koki muzikaliską melodiją. Kožna europeiska, ariatiska kalba turtinga, puiki, nepakeitama, ir gudiska kalba visai verta tų pagyrimų, kurius išreiskė gerieje jos tarnai — Lomonosvas, Ruskinas, Turgienievas.

Aš ne sakau, jog esperanto ne turi jokios verties, bet „est modus in rebus.“ Nukalta kalba dabartiniuse laikuse gyvenimo Europos tautų atras sau vietą rubežiuose prekybos ir pramonystės.

Esperanto pritinka faktoriams, žizeliams, pardavikams, dilletantams turistams, dideliems viešbučiams, žiguniai, telegrapui. Aprubėse paviršutinin, praktiskų sąligų nukalta kalba turi vertę tarno, ne daugiau.

Į laboratoriją tautiskų ir rašliviškų kalbų į šventenybę dvasisko gyvenimo-vargu kada nors jeis. Tas vienyjimas, ryšius, kokio galima laukti nu nukaltos tarptautiskos kalbos, visad bus paviršutinis, pramanytas, jokių pasekmių dvasiškai morališkame gyvenime ne galimė tikėtis nuo tokio vienyjimo.

Jei lenks ir rusas, nori prisiartinti prie kits kito, lai pirmas kiauru kiaurai perima Puškiną, antrasis-gi Mickevyčią ir tai butinai originaluosė, ne vertimuosė; artima pažintis nors vieno stambiujų raštininkų dėl dvasisko rysio turies didesnę vertę negu visos kaltosios tarptautiskos kalbos.

Versta iš gudisko; straipsnis profesoriaus Sumcovo, patalpintas Nr. 26 laikraščio „Nie-

dieli“ 1894 metų, išsautas buvo gromata Lėono Tolstojaus (Nr. 25 tojo pat laikraščio), kurioj jisai duoda savo numonę apie „esperanto“ — užklaustas per esperantistus; tenai jis kliudo ir abelnai klausymą apie vertę tarptautiskos kalbos.

Peržiurėdamas tą trumpą svetimtaučio veikalelį, kuris lytisi svarbumo ir naudos savistovystej gyvos kalbos, užtaria žodį prieš kokią norę priverstiną permainą gyvenime. Anąmet, kada buvau dar gimnazijoje, dasižinojome apie „esperanto“, apie tą kalbą, kuri tikisi už kelių metų stot tarptautiska, kada pasirodys balsai 10 milijonų priešėjančių jai. Toj valandoje nusipirkome knygutias ememe mokytis, džiaugdames, kad taip lengva kalba, kur lengvesne už lotyniską, tujau nusprendėm, jog mūsų mokiniojai-kvailiai, nės duoda mums mokintis niekam ne vertę lotyniską, o ne mato to, jog yra kalba esperanto, kuri dang lengvesne ir kuriai lepta išpildyti didžiausio užduotį — sujungti visas tautas, žmonis visos pasaulės į vieną buri, padaryti vieną avinyčią (apie tai, koksai piemu tos avinyčios bus, ne dasiprotejome apmisiyti.)

Vienu žodžiu užsidegėm labai ir turėjome viltį, jog po keliu metų išaus ta diena, kurioj nebe reiks mokintis nė grekiškos nei vokiškos nė kokios nors kitos kalbos, ne reiks be reikalo tiek darbo atlikti, visi galesime naudotis šis vaisių mislies žmonių visų, ne reiks iš vienos kalbos į kitą versti knygas, tokiu budu liks daugia laiko ant kitų darbų ir tada, ir tada . . . nusileis laime ant pasaulės, kaip koksai sparnuotas aniolelis, visi bus broliai, visi bus lygus, atsiras ir teisybe ant svieto, kurios taip ne gali žmonės dabar atrasti nė viename kampelyje pasaulės, o kuri tada bus ant kožnos vietos, voliosis po kojų . . . Mūsų svojoziems ir džiaugsmams ne buvo galo (reikia prisipažinti, jog tarp tų džiaugsmo valandelių, ne atrasdavom nei minutės dėl mokinimase kalbos-išganytojaus). Matydami, jog dabar kuo svarbiausis užduotis siusti parašus Esperantui, jog mes prižadam išsimokinti tą kalbą, jeigu atsiras tokių ukatninkų 10 milijonų, Nu kaip ne atsiras, manėm, ar maža pasaule?! . . . Bet reikia skubintis ir mums prisidėti prie atlikimo taip svarbaus dalyko. Reikia, tai reikia; rašome kortelias, prirašieme ar 10, reikia tik nešti žygunen. Bet štai atvažiuja tėvas vieno iš draugų-tephorius; sunelis su užsidegimu ispasakojo mūsų darbus ir kviečia tėvelį prisidėti. Bet štai ką išgirdo iš lupų mielo, tievelio!

„Ne dirbkite, sako, to; ne siųskite, jeigu tiesa, ką sakiai; nės tas bus dėl prapulties

musų kalbos, musų literatūros, musų poezijos. Prisdiedami prie įvedimo vienos kalbos, mes atsisakome nu savęs, darome peržengimą prieš palikimus musų tėvų ir tėvų tėvų.

Ne, jusų užmanymas ne geras; aš kaipo senesis už jus, daugiau matęs ir žinas, ne velyju daryti to; paaugsite, pamatysite, ar tiesą sakiau ar ne; o padarę dabar blogą darbą, ne beatgrąžysite jo paskui.

Koks tai buvo musų nusiminimas, koks buvo rugojimas ir ismetinėjimas senam tepli oriui, kokių jis vardų ne apturėjo nuo musų! Jis ir konservatorius, priešas visos gero progreso etc., etc. Bet jaunas sunelis, kuriam buvo duodos kartelios dėl išsiuntimo Varsu von, sekdamas žodžias tėvo suplėse jas. Dasizinoję paskui, jog musų kortelios ne pateko paskirton vieton, pykom ant draugo, bet mažai kas iš musų be piiko karteles, nors nė vienas savo minčių ne permaine. — karš tis sumažėjo.

Ant to ir pasibaigė musų darbai dėl iš pildymo teip tada* dėl musų augstų šventų idealų. Kas potam dejosė su draugais ne žinau, bet man teko permaintyti savo nuomone.

Apašto!

Truputis iš judėjimo lietuvių Amerikoje.

Norint neseniai esmi apsigyvenęs Amerikoje ir nespėjau dar išlandyti po visus kampus bei užkampius čionaitinių lietuviškųjų kolonijų, bet kur tikt atsiėjo pakliuti, ten vis šį bei tą tēmyjau. Ant pirmo pažvilgio. — turiu mūntyje tą įspūdį, kokį ant manęs padarė tuojaus po įžengimo į Ameriką, — kurtėjimas čionykščių lietuvių pasidarė man labai pagirtinas. kokiamė tikt miestelyje atsi randą keletas jų, žiurėk, — jau turi sutvėrę kokį norint „politiską kliubą“, arba lietuviską draugystę po vardu tokio Ar tokio — (tankiausiai sventojų) arba „kops susivienijimo“, — ir tai vis dėl pakėlimo lietuvisko vardo.

Vienok, kada apsigyvenęs toliaus pradėjau apsižvalginėti ir giliaus tēmyt, pamačiau, juog visi tie „kliuba“ „draugystės“ etc. visiskai menką, arba greičiaus jokios naudos neatneša lietuvystei. „Susivienijimas,“ — didžiansis musų rysis, kuris teip garsinasi darbais ant naudos broliams, kaip čionaitiniams, teip ir senoje tėvynėje pasilkusiems, — yra nedaugiaus, kaip nuskurdus „sparkasse“ dėl ismokėjimo posmertinės tiems, kurie iš sąnavių numirsta, — Teisybę pasakius, „S-me“ randasi ir gerų lietuvių, kurie norėtų padaryti šį bey tą naudingo, bet jujų užmanymai netinka „Sus-mo“ vadovams. Teip ant paskutinio „Sus.“ seimo, laikyto

pabaigoje pereitų metų Shenandoahie, Pa., nekurie delegantai pakėlė klausymą apie įžengimą „namų lietuviškiems emigrantams“ nors kokiame iš pamarinių miestų — New-Yorke arba Baltimorėje. Ant to užmanymo vadovai (žinoma — visi kunigai) tikt rankas nukratė. Po to vélei buvo paduotas projektas įtaisymo prieglaudos namų našlaičiams ir nu stojusiems pajėgų lietuviškiems darbininkams. Priešais tą vienas iš delegatų, p. P.-tis, rik telėjo, juog tai ne „S-mo“ užduotie užsūnēt pavargėliais; prezidentas teip-gi atkar tojo: „Yon bet. — tuščia jų!“ — Šauniasias darbas, atliktas „S-mo“, ar ne įbus tikt „Bažvytinė istorija“ dėl apsvietimo lietuvių — kaip jie patys sako. — Man rodos, juog jeigu „Susiv.“ vadovai būtų *ne-kunigai*, o tik svietiski ismintingi vėjrai; jeigu nežiurėtų ant to, kas kokį tikėjimą vartoja, nēsų tikėjimas ne turi įmgtis su tautiskais reikalais; jeigu siekia „S.“ būtų nevien tiktai išsimokėjimas posmertinės, bet ir rupestis apie praplatinimą apsvietos tarpe pasinėrusių tamsybėje musų brolių, stengimas įkvėpti prakilnesnius jiems jausmus bei tvirtesnes pažvalgas ant svieto, — tada tik „S-mas“ būtų „Susivienijimu“ ir turėtų vertę dėl lietuviskos visuomenės. — Kas link kitų draugysčių, tai apie jos neverta nė minėti. Sąnariai kliubų politikiskų, ar tai jie vadinosi „republikoniskais“ ar „demokratiskais“, tankiausiai tiek turi apie savo pareigos supratimo, kiek Vokietijos burai, kurie įsiklausę, bet nesupratę šnektų bei pranesimų vokiškųjų socialdemokratų, — užsitraukę pusėtinę dozą „byro“, saukia visa gerkle praeinantiems: „Ich bin Sozialdemokrat!“ suvis nesirūpindamas apie prasmę to žodžio.

Paskutiniame vienok laike didelį triukšmą padarė tarp čionykščių lietuvių parengtas „Susiv-mo“ projektas protesto pas carą, kuris pasirodė net trijuose laikraščiuose („Garsas“, „Tėvynė“ ir „Rytas“ vienas po kitų atkar tojo) po antgalviu: „Visupadoniatisis prašymas pas jo didybę imperatorį Rusijos“... Įtalpa labai kodila. Papiesė ji tulas J. Didynskas iš Wilkes Barre pagal duotas jam instrukcijas „Sus.“ vadovų ir dabar ant to nelaimingo žmogelio dangus griūva. Visi laikraščiai, žinoma apart tų, kurie tą veikalą atspausdino, vadina jį carisku šnipuku, judošium ir t. t. Pagal mano nuomonę J. Didynskas suvisai nėra carisku šnipuku, bet žmogūni, kuris gyvendamas Maskolijoje, tarnavo kokioje nors raštinyčioje per raštinkėli, ir pagal būdą, priimtą ten rašyti prašymų pas carą, jis manė, juog ir esant amerikoniskū ukėsu ne kitaip galima rašyt, kaip tikt teip. Tamė tai, man rodosi, ir yra visa kaltė jo. Bet-gi

vadovai „Susiv.“ turėjo protą! Juk su tokiu prašymu, ypač būnant amerikoniškais ukėsais, gėda švietui pasirodyti. Tuli Chicago's lietuvių net angliškuose laikraščiuose pakėlė protestą prieš tą „visuopadoniausį prašymą“. Shenandoah'io lietuvių republikoniškas klubas dienoje 14 balandžio teip-gi pakėlė protestą. Kunigai spardosi.

Lietuviški laikraščiai Amerikoje šįmet pradėjo dygt, kaip grybai po lietui. Waterbury'je, Conn., pasirodė nedėlinis „Rytas“, rėdomas klerikaliskoje dvasėje, Mt. Carmel'yje, Pa., mėnesinis „Tėvynė“, organas „Susivienijimo“, teip-gi klerikaliskas ir gieda graudus verksmus, juog lietuvių Amerikoje turėse išnykt ir susiangliuot (turi but tokios nuomonės to laikraščio paeina iš to, juog turi vardą „Tėvynė“). Baltimore'je, Md., pradžioje balandžio tape nukaltas „Kardas“, ketinantis laikytis kelių progreso, ir kuris, kaip rodos, turės ateitę.

22 balandžio 1896.

A. Kyrupis.

523 W. Spruce Str.

Mahanoy City, Pa.

Laiškas iš Amerikos.

Tikiu, jogei malonu bus žinoti skaitytojams „Varpo“ apie nekurias lietuviškas bažnyčias Amerikos. Paimsiu parapiją Baltimorės, kuri sasideda iš nedidelio skaitliaus sanarių o bažnyčią pirko už 14000 dol. Žinoma, tokia suma pinigų negreit surenkama, pertai reikėjo skolinti nuo kardinolo, kuriam už 100 dol. moka trečią ar ketvirtą procentą. Dar prieš bažnyčios pirkimą atvyko kunigas Polujanskis iš Texu, kuris prisizadėjo ganyti savo avelės už 30 dol. ant mėnesio, bet kada bažnyčia tapo nupirkta, tai pareikalavo 85 dol. Avelės, žinoma, nerimsta be avino, todėl prižadėjo mokėti Polujanskiui po 85 dol. ant mėnesio.

Betarnaujant tam jagamasčiui parapijonys pāsijuto, kad į ysdą pinigų nepribuna, pradėjo bansti kunigą, kad jis sukolektvotus pinigus gražintų parapijai, bet kunigėlio dievas, tai doleris, pertai jis pinigų negrąžino, ir tokin budu reikėjo jį prašalinti. Ant jo vietos atvyko, nežinia iš kur, kg. Dutkus, kuris teipogi už blogus darbus tapo išvytas net su policijos pagelba. Po jam atsibastė jau iš Lietuvos kg. Pautienius. Jam čionais betarnaujant bažnyčią parapijonys užrašė ant kardinolo vardo. Bet bereikalo buvo paklause kg. Pautienio, nės jį ir reikėjo išvyti. Alė Pautienius niekė neatboja, nės per 2 metų tarnystos nusipirko namą už 5000 dol. ir parsamdęs jį išsikraustė į Mahanoy City, kur kvailesnės dar avelės.

Augščiaus minėti kunigai nesnaudė, bet dirbo teip, jogei perkant bažnyčią parapija buvo pasiskolinus 3000 dol., o jiems betarnaujant skolos daėjo iki 9000 dol. suvirsum. Dabar turi kunigą J. lietuvių, kurį teipogi nori išvyti, bet yra sunku, nesa bažnyčia yra jau neparapijos, bet kardinolo. Pertai parapijonys žada peržegnoti viską ir atsisakyti nuo bažnyčios, nės jau negali išsimokėti nė skolų, nė kunigui algos.

Dabar eikime į Shenandori, kur daugiausiai lietuvių ir didžiausia parapija. Čia sėdi kg. Abromaitis. Bažnyčia graži, bet ir skola 14000 dol., teipogi daili, o kunigėlis besakydamas graudžius pamokslus per 12 ar 15 metų surinko tiek pinigų, jogei pirko farmą ar už 60000 dol., kur žada klostorių statyti. Laukus siulo lietuviams pirkti ant liuosos išmokėsties ir kada bus kelios desimtys šeimynų, žinoma, tada kg. Abromaitis vėl klabyt lietuvius statyti bažnyčią. Tokiu budu dar milijonėriū pastos. Paimkime New-Yorką, kur iš širdies darbavosi visiems žinomas garsusis Juodišius. Įbetarnaudamas tenai teip parapiją įklampino, jogei pradėtą bažnyčią pardavė ant licitacijos ir kg. Juodišius ją nupirko. Kada visoki skundai ėjo pas vyskupą ant kg. Juodišiaus, tai vyskupas susaukęs žmones išsaukė Juodišių nekatalikiška kunigu ir kraujageriu ir norėjo uždrausti laikyti misias; bet Juodišius turėdamas savo bažnyčią neklausė vyskupo. Aveliu turi, teisybė, nēdaug, nės yra nauja parapija parsikvievus kg. Kriauciūną.

Dabar, brangus viengenciū, matote, kaip čionai cina dažnai su kunigais ir su bažnyčiomis. Mieste, ar kaime, kur tik musikių susirenka per 100 galvu, tai greit atsiranda ir avinai aveliu ganyti. Tuojaus įkalba žmonėms statyti ar pirkti bažnyčią, po tam įneka užrašyti vyskupui ir betarnaujant į kelis surenka tie aveliu ganytojai po kelis tukstančius dolierių. Kaip jau bažnyčia tampa ant vyskupo vardo užrašyta, tai jau parapijai sunku nors ir bjauriausia kg. išvarty.

Paminėtinas dar kg. Masiotas, kuris apiplėšęs parapiją ant 4000 dol. negautė jau čionai prieglaudos ir rengiasi keliauti net į Afriką.

Apverktinas yra daigtas, kad mes lietuviū resirupiname apie apšvietimą, idant pažinti vilkus avinų kailiuose! Pirmu pirmiansiai rūpinkimės apie mokslinyciū, tada greičiaus suprasime ir tikėjimo dalykus ir Dievo buvimus ir neberekės duotis kitiems už nosies vadziotis.

Suteikdamas šitą laiskėli trokštų, idant kiekvienas pamislytų, ar gali but teisybė, ar ne, bet pas mus Amerike teip yra.

K. A. Budvietis.

Iš lietuviškų laikraščių.

Chicagoj' yra 1.565.000 gyventojų ir tarpe jų 12.000 lietuvių. Bet statistikoj' Chicagos lietuvai suvis nepaminėti. Statistikoj' paminėti indijoniečiai (160), arbai (142), rumunai (62) da-gi neužmiršti buvo nė 12 portugaliečių, o apie lietuvius — žodžio. Matyk kad lietuviai yra laikomi už lenkus arba yra labai mažai amerikiečiams žinomi. Lietuva Nr. 12

Hlinojaus lietuvių republikonų susivienijims, kuris susideda iš 6 politišku klubų ir turi 3000 sąnarių, išrinko į kandidatus ant prezidento Ohio's gubernatorių Mr. Kinley. Klubai ir ligos Pittsburgo, Philadelphijos, Bostono, Baltimorės, New-Yorko, Brooklino kalbinami yra teip-gi rinkti Ohio's gubernatorių. Lietuva Nr. 13.

Nuo pradžios pnties mėn. taps įrengta Liepojai, Kurlandijos gub. prekybos mokykla. Lietuva Nr. 17.

Num. 9 „Garso Am. Liet.“ buvo patalpintas visų padoniausias prašymas, kurį krinta buvo siųsti carui laike jo karunacijos nuo vardo „Susivienijimo lietuvių Amerikos“. Bet prieš tokį projektą pakėlė protestą „Saulė“, „Vienybė Liet.“, „Lietuva“, „Nauja Gdynė“, ir „Kardas“, išvadindami tokį praszimą nedoru, nužiaminančiu Amerikos lietuvius ir prieštaraujančiu Sąjūnų Valstijų konstitucijai.

Prūsų lietuviai yra arti prie tautiško myrio, jeigu bus teip toliaus, kaip iki šiolei buvo; tiktai pėsimainius politikai rasi jie kiek tautiškai atgytų ir susiprastų. Prūsų lietuviai neturi inteligencijos nė jokios, visi lietuvių vaikai pabaigę mokslus tampa didžiausiais germanizatoriais ir naikintojais savo brolių, tokiais yra kunigai bei kaimo mokinėjai, kurie su vaikais kasdien budami paverčia juos į aklius vokiečius. D-tė „Byrutė“ per 10 metų veik nieko naudos lietuviųstei ne atnešė, nors turi sieki lietuviškąją kalbą atgaivinti, ją šelpti ir joje įsigyventi, bet tas siekis yra tik ant popieros. „Byrutė“ neišleido nė vienos knygutės aprie „Byrutės dainų“, kurių d-tės kaštu Veyeris sau kiek tinkamai atsispaudino ir parsidavė. „Byrutei“ buvo paaukanta daug knygų nuo Nėrio, d-ro Basanavyčiaus ir kitų, tos visos tapo išparduotos, bet kur dingo piningai, tai nieks nežino. Teip rašo p. Byrutininkas korespondencijoje savo iš Tilžės į Nr. 16 „Vienybės Liet.“

Tariau įtaisyti emigrantų prieglaudoms namą. Brooklino kuopą apsemė priimti emigrantus. Keli kuopos sąnariai paaukavo po 10 dol., kiti mažiaus, lovoms ir patalams

įtaisyti (mažiausiai turi but 6 lovos su patalyne). Pasalpa galima siųsti p. J. Giežnai, kuris yra padėjęs į banką 100 dol. gvarancijos. „Vienybė Liet.“ Nr. 16.

Prūsų Lietuvėje „Nauja liet. ceitunga“, tur apie 3000 skaitytojų. Nuo paskutinės šventės d-stės „Byrutės“ liko apie 200 Mr.

Nuo praėjusių kalėdų gyvuoja Tilžėje lietuviškas bažnytinis koras, įsteigtas kun. Reidžio. Rengiama yra įkurti dainorių draugystę. Apart „Byrutės“ įvyko 4 politiškos draugystės, iš kurių Klaipėdiškė ir Silokarčemiškė yra jauniausios. Pirm vėlykų išleliavo paš apšvietos ministrą lietuvių deputaciją (po vieną vyrą nuo kiekvieno valsčiaus — Klaipėdos, Silokarčiamos, Pakalnės, Tilžės, Labgavos, Ragainės ir Pilkainio) prašyti, kad valdžia pavelytų įvesti į pradines mokyklas lietuvišką kalbą. Ant gromatos yra pasirašusiųjų 27,773. Prūsų lietuviai, nelaimėje nieko nuo konservatyvų partijos, palinko į pusę lyberalų partijos (freisinnige). Dabar kelt pusvokiečiai konservatyvai sutarė išleisti naują nedėlinį laikraštį „Lietuvos paslą“ ir nor lietuvius vėl konservatyvais padaryti ir juos į vokiečius paversti (ar tik negauna laikraštis pasalpa nuo valdžios? N-s.) „Vienybė Lietuv.“ Nr. 17.

„Kardas“ Nr. 1 žada kovot už liuosybę platinti mokslą, apšvietimą ir brolystę tarpe lietuvių. Pagal psvidalą ir dvasią „Kardas“ panieši į „Naują Gdynę“. „Ką veiksime numirė?“ Kardas sako, kad Dievas — išmintis, — dangus — geri darbai, kurie suteikia nemirtinumą, pekla — bjaurus darbai. Tobulinkimės-gi kiek galėdami rašo toliaus, lavinkim protą ir plėskim meilę brolystės tarp savęs, o veik matysim, kad mes nemirštam“ S-s.

Gromatnyčia.

P. Strazdeliui iš Srovių. Darbinikai Francijoj' parašyta pusėtinai, bet tai tei buvo bene apie 1864 m. — jug Šelgunovo rašyta apie tai 1861 m. Tai-gi pervėlybos jau žinias. Gal sunaudosime.

Piningus ir laiškus į Varpo (ir Ukininko) redakciją siunčiant, reikia šitoksai adresus padėti: Hrn. Dr. Bruažis, Tilsit, (Ostpreussen).

Turinys.

Bergždžias darbas, S-s. — Lietuviai ir rusiškas alfabetas. Vertė Jonaitis. — Keistutis. (Tešimas.) — Dvarų darbinikai Suvalkų gub. — Iš Dzukijos. Žm.tis — Ar galima tarptautiška kalba. Apastol. — Truputis iš judėjimė lietuvių Amerikoje. A. Kgrupis. — Laiškas iš Amerikos. K. A. Budvietis. — Iš lietuviškų laikraščių) S-s. — Gromatnyčia.